

Kulturhistorisk rapport

Lundbygård. Udgravning af dele af en boplads med kulturlag fra førromersk til ældre romersk jernalder.

J.nr. ÅHM 6496

Marts 2015

Ved cand.mag. arkæolog Christian Klinge

Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

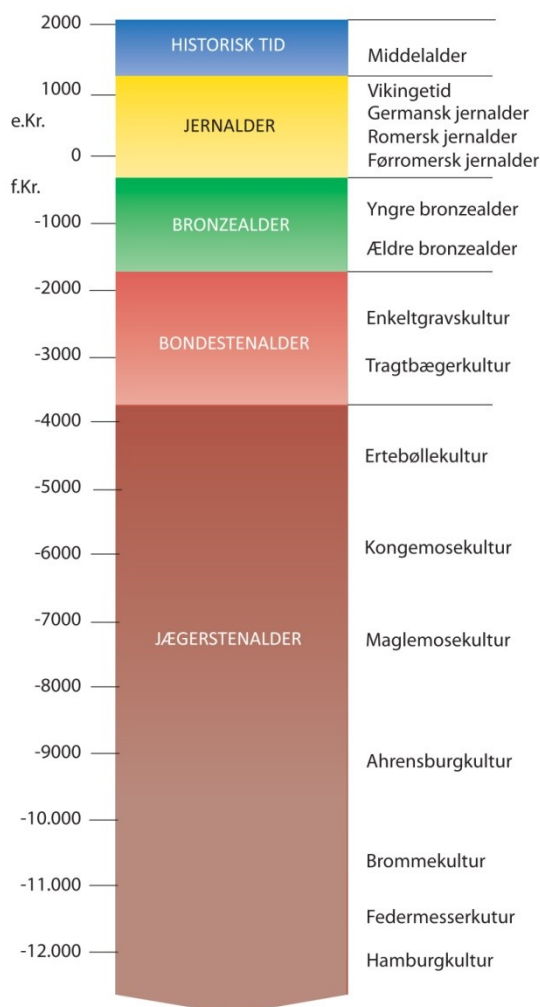
Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	6
Udgravningsdata.....	7

Ældre jernalder

I Danmark kalder vi perioden fra 500 f. Kr. – 400 e. Kr. for ældre jernalder. Ældre jernalder inddeles i tre underperioder førromersk jernalder, som også kaldes keltisk jernalder (500 – 1 f. Kr.), ældre romersk jernalder (0-200 e. Kr.) og yngre romersk jernalder (200-400 e. Kr.).

Omkring 500 f. Kr. begyndte man at udvinde jern af lokale forekomster af myrmalm. Man var derfor ikke længere afhængig af bronze, som kom til Danmark fra Central- og Sydeuropa i bronzealderen (perioden før jernalderen). Ud over fordelene ved at man nu selv kunne udvinde og producere metalgenstande, så har jern også en anden fordel frem for bronze: Det er meget stærkere og derfor mere velegnet til våben og redskaber.

Jernalderens bønder var altså godt rustet til at forsvare sig selv og de gårde og indhegnede landsbyer som lå spredt ud over Danmark i oldtiden.

Indledning

Med baggrund i en større arkæologisk forundersøgelse blev der undersøgt dele af i alt 12 treskibede langhuse fra førromersk til ældre romersk jernalder. Bygningerne indgår i en større boplads med bevarede kulturlag på op 40 cm. Bopladsen udbreder sig sandsynligvis 150 meter mod øst fra udgravningsfeltet. Der var bevaret kulturlag fra seks af de 12 udgravede huse. Godt 100 meter nord for jernalderbopladsen er der desuden undersøgt dele af to bygninger, sandsynligvis dateret fra yngre bronzealder.

Fig. 1: Ortofoto fra 2010 hvor udgravningsfeltet er markeret med rødt. Landsbyen umiddelbart syd for er Lundby, byen nord for skoven er Gistrup.

Undersøgelsens baggrund

Vejdirektoratet ønskede at anlægge en cykelsti langs Hadsundlandevejen mellem Lundby Krat og Lundby. De anmodede derfor om en forundersøgelse af tracéet forud for anlæggelsen. Forundersøgelsen blev udført af Nordjyllands Historiske Museum i februar 2014, og resulterede i følgende fund, som museet udgravede umiddelbart efter, i marts 2014.

Lokalområdet i oldtiden

Det undersøgte område ligger på et plateau, svagt skånende mod syd. Plateauet afgrænses mod nord af Lundby Krat og – Bakker, mod sydvest af bækken der går gennem Lundby og mod øst Romdrup å. Museet har ikke tidligere

foretaget nogle undersøgelser i området, men på de indleverede detektorfund og kendte fortidsminder ses det, at der har været bebyggelse i området gennem hele oldtiden. Især er der mange fund og registreringer fra ældre jernalder.

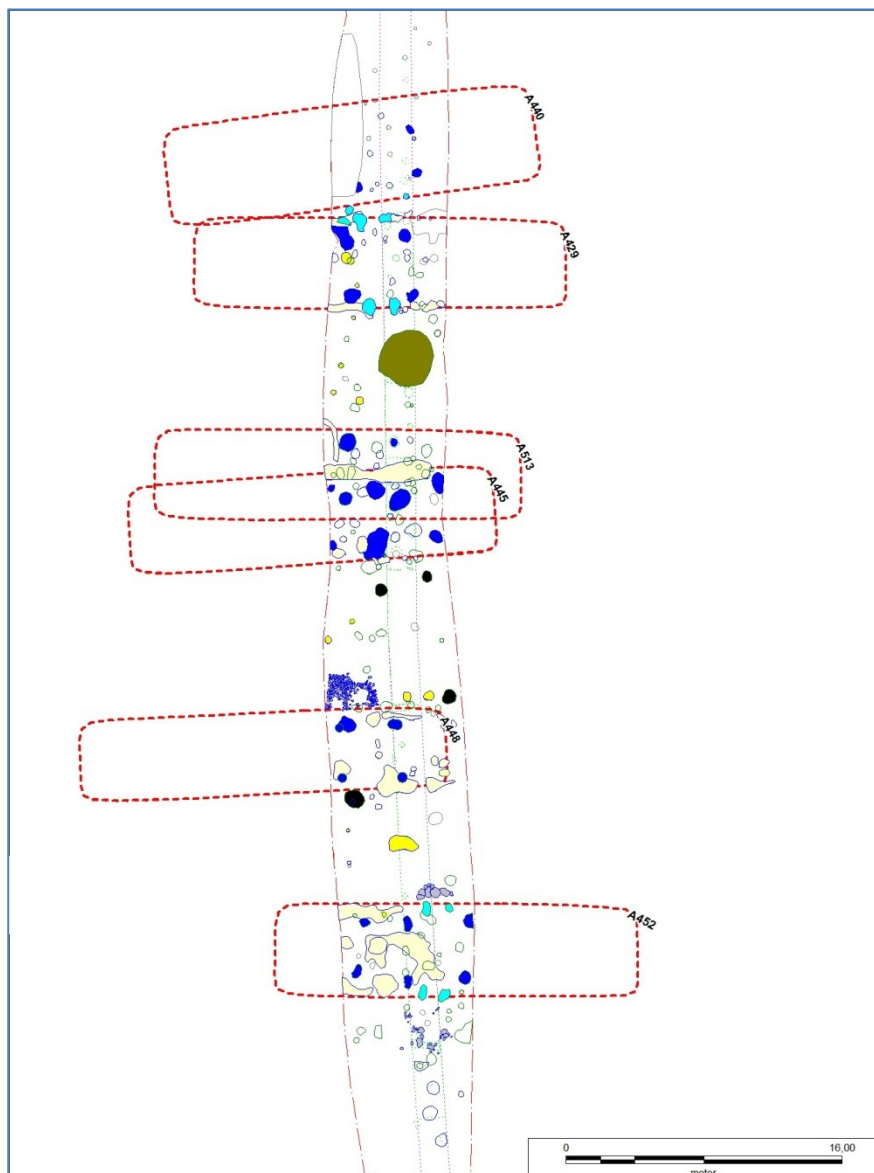

Fig. 2: Tolket oversigt over den nordlige del af bopladsen. Tagstolper: blå, dørstolper: lysseblå, gulvlag: lysegul, affaldsgruber: grøn og kogegruber: sort. Bygningernes tolkede omrids er markeret med rødt.

Den undersøgte boplads udgør sandsynligvis sporene efter den første landsbydannelse i området. Bopladsen har været bebygget gennem førromersk jernalder og i ældre romersk jernalder. Herefter er stedet af ukendte årsager blevet opgivet og folk er flyttet et andet sted inden for resurseområdet. Hvorhen er det ikke muligt at sige, men mellem Lundby og Oppelstrup er der mange detektorfund fra yngre jernalder, så det kan være et bud. I vikingetiden og tidlig middelalder opstår de nuværende landsbyer.

Undersøgelsens resultater

Bopladsen fra ældre jernalder var meget velbevaret. Eftersom undersøgelsen var et 6 meter bredt tracé tværs gennem bopladsen i nord sydlig retning, blev der ikke undersøgt nogen bygninger i sin helhed. De undersøgte bygninger fordeler sig i tre grupper adskilt af ca. 30 meter brede områder med meget våd undergrund og ingen eller meget få anlæg. Der er kulturlag bevaret i den nordlige gruppe og ved den sydlige. Den midterste gruppe af bygninger har ikke bevaret kulturlag i undersøgelsesområdet. Muldlaget var dog meget tykt henover den midterste del og der er mulighed for, at der på andre dele af den midterste gruppe bygninger, også er bevaret kulturlag. Langs den nordligste udkant af bopladsen var det tydeligt, at der skete en nedslidning af kulturlaget som følge af dyrkningen på marken.

Fig. 3: Den afrensede bygning A429. Væggens forløb ses aftegnet af de kridtholdige fyldskifter.

De tre grupper af bygninger fra jernalderbopladsen vil blive beskrevet i det følgende.

Den nordligste gruppe bestod af rester fra dele af seks bygninger. Alle bygninger er tolket som langhuse af typen med beboelse i vestenden og stalden i øst. Der var bevarede kulturlag ved alle bygningerne, bortset fra ved den nordligste. Ved de to sydligste bygninger var der bevaret stenlægninger fra indgangspartiet. En enkelt af bygningerne kan med afsæt i resultatet fra to C-14 dateringer, dateres til perioden 400-113 f.kr.. Keramikken fra kulturlagene, gulvlagene og anlægene i bygningerne dateres inden for en ramme fra ældre førromersk jernalder til ældre romersk jernalder 400 f.kr. til 175 e.kr. Og bygningstypen stemmer overens med denne periode.

Den midterste gruppe af bygninger udgør fem langhuse. Der var ikke kulturlag henover denne gruppe af bygninger. De to af bygningerne havde bevaret indgangsparti. En enkelt af bygningerne er C-14 dateret til 361-200 f.kr. hvilket stemmer overens med bygningens typologiske datering. Denne midterste gruppe er derfor samtidig med den nordlige gruppe.

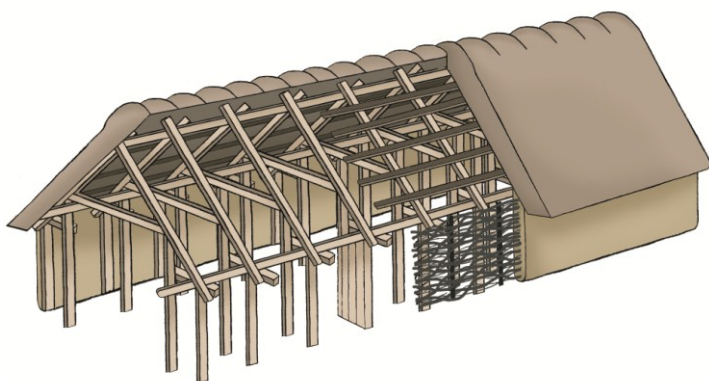

Fig. 3: Princippet i den treskibede bygning

Den sydligste gruppe udgøres af en enkelt bygning, der som de øvrige tolkes som et langhus. Denne bygning havde bevaret rester af et kridtgulv. Bygningen er sandsynligvis samtidig med de andre bygninger fra den midterste og nordlige gruppe.

Nord for jernalderbopladsen lå der et lille område med to bygninger sandsynligvis dateret fra yngre bronzealder.

Bygningerne er næppe samtidige, og bevaringsgraden er forholdsvis dårlig. Omkring bygningerne blev der undersøgt i alt 36 kogegruber, som sandsynligvis hidrører til bygningernes brugstid.

Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejds- og opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

Sammenfatning og perspektivering

Den samlede størrelse på bopladsen fra ældre jernalder er ikke kendt. Den strækker sig sandsynligvis længere mod både øst og vest i forhold til udgravningen. På luftfotos fra 2008 ses der ca. 150 meter øst for udgravningsfeltet aftegninger i markens afgrøde der med stor sandsynlighed er de tagbærende stolper fra fem langhuse. Disse fem langhuse kan være den østlige del af en meget stor boplads. Størrelsen på Lunbygårdbopladsen kan derfor med stor sandsynlighed være den samme som de store jernalderboplader på den sydøstlige del af Tranders kridtøen, øst for Aalborg ved Gug og Sdr. Tranders.

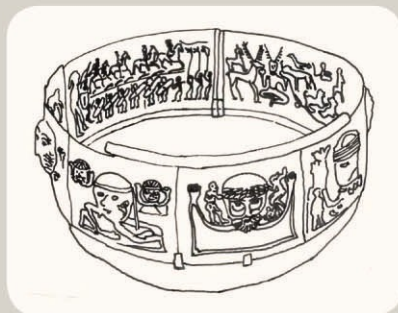
Denne boplads fra ældre jernalder er det nyeste fund i en række af samtidige bopladser fra perioden, fundet på Trandes kridtøen øst for Aalborg. Bopladsen ved Lundbygård ligger adskilt fra Tranders kridtøen af Indkildestrømmen og Lundby bakker. Bopladsen ligger altså i et andet lokalområde og sammenligninger mellem genstandskulturen og dyreholdet vil derfor kunne belyse mangfoldigheden og variationerne i kulturen i ældre jernalder i det nordlige Himmerland.

Bopladserne er dateret til ældre jernalder, der er en turbulent periode i Europæisk historie: Ved Middelhavet konsoliderer Romerriget sin magt under de tre Puniske krige (264-241, 218-201 og 149-146 f.kr.) men trues samtidigt nordfra af Kimbrernes plyndringer i årene 113-101 f.kr.. Kimbrerne hjemstavn regnes traditionelt for at være Himmerland. Hvorvidt folkene fra Lundbygårdbopladsen har taget del i kimbrertoget er uvist. Fordi der kun er undersøgt en meget lille del af bopladsen kan den kulturelle påvirkning fra Romerriget ikke ses i genstandsmaterialet. Men generelt opleves der i perioden lige efter år 0 en livlig kontakt mellem det danske område og Romerriget. Mænd drager sydpå som lejesoldater og har luksusvarer og våben med sig hjem. Genstande og oplevelser der gav anseelse og status i hjemegnen. Disse begivenheder er blandt andet med til, at samfundet gennem ældre jernalder udvikler sig til et stammesamfund med en krigerelite.

Fundet af en boplads fra ældre jernalder ved Lundbygård, viser at området har været attraktivt at bosætte sig i, ganske som i dag. Fundet bidrager væsentlig til vores viden om ældre jernalders bebyggelsesmønstre og de indsamlede data, kommer til at indgå i regionale bebyggelsesstudier. Især set i sammenhæng med bopladserne på Tranders kridtøen blot fire kilometer nord for Lundbygård.

Kontakter

Førromersk jernalder var en tid, hvor man var under indflydelse af impulser og trends fra især Syd- og Østeuropa. Det vidner blandt andet det 9 kg tunge sølvkar – Gundestrupkedlen – fra Vesthimmerland om. Karret er dekoreret med billeder, der fortæller myter og sagn fra datiden. Karret er formodentlig bragt hertil af en person som tilhørte folkestammen kimbrerne, der havde hjemme i Jylland. Han har taget karret med fra en rejse til området ved Sortehavet, hvor karret er produceret. Måske var karret en gave til en stor høvding, eller måske var det et krigsbytte? Hvorom alting er, så blev karret senere sat ud i en mose ved Gundestrup som et værdifuldt offer til guderne.

Gundestrupkedlen er bare et af mange fremmedartede metalkar, som fandt vej til Norden i jernalderen. I moser og grave i Skandinavien findes masser af kar fremstillet af bl.a. etruskerne i Norditalien, kelterne i Frankrig og af grækerne i Grækenland. Kar som disse vidner om, at jernalderens mennesker var tæt forbundne i et net af kontakter fra Norden til fjerne egne rundt omkring i Europa.

Lundbygård

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6496
- Fund & Fortidsminder: 120104. Sb.nr. 115.
- Kulturstyrelsen jnr. 2013-7.24.02/NJM-0039
- Bygherre: Vejdirektoratet
- Undersøgt areal: 1512 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Cand.mag. arkæolog Christian Klinge
 - Bachelor arkæolog Kenneth Nielsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg